

MYRO PILIS

Myro pilis (XVI a. pr.) - viena iš didžiausių ir geriausiai išlikusių LDK pilių, dabar svarbiausias Baltarusijos turistinis centras. Miestelis nedidukas, niekada nebuvo išaugęs iki didelio miesto, XV-XIX a. buvo privatus miestas. *Myro pilis 2000 m. įtraukta į UNESCO Pasaulinio paveldo sąrašus.*

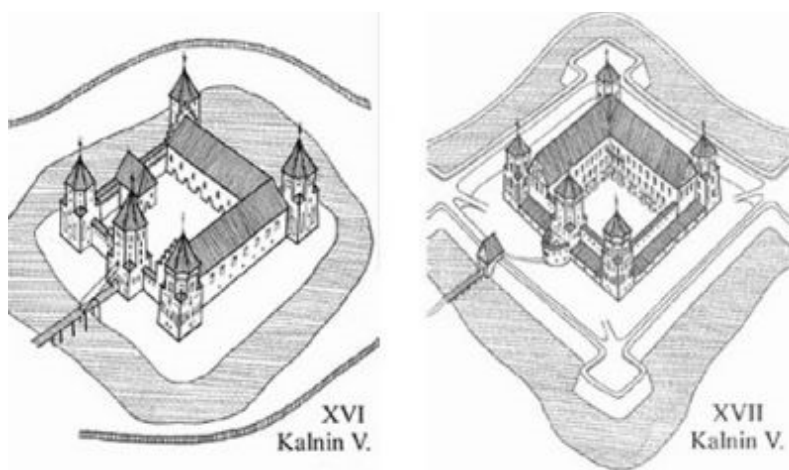
Myro pilis (Туризм в Беларуси)

Istorinės žinios apie miestą. Myro miestelis žinomas nuo XIV a. pabaigos (įkurtas apie 1345 m.). XV a. pab. miestelis paveldėjimo keliu atiteko Jurgiui Ivanovičiui Iljiničiui (vėliau LDK maršalka, Lydos vietininkas, Brastos ir Kauno seniūnas). Naujasis miestelio savininkas 1506–1510 m. pastatė pilį. Nuo 1568 m. Myras priklausė Radviloms, o 1589 m. buvo įtrauktas į Nesvyžiaus ordinaciją. Nuo tada Nesvyžiaus Radvilos pradėjo naudoti „Myro grafų“ titulą. Radvilos, turėdami netoli Nesvyžiaus rezidenciją (apie 30 km nuo Myro), niekada pastoviai Myro pilyje negyveno. 1813 m. mirus kunigaikščiui Dominykui Radvilai miestelis atiteko jo dukrai Stefanijai, kuri ištekėjo už caro adjutanto kunigaikščio Liudviko de Sain Wittgenšteino (Liudvik zu Sayn-Wittgenstein-Berleburg), vėliau pastarųjų dukrai Marijai, ištekėjusiai už kunigaikščio Chlodvigo Hohenlojės-Šilingfiursto. Jų sūnus Mauricijus Hohenlojė-Šilingfiurstas pilį 1895 m. pardavė Mikalojui Sviatopolk-Mirskiui. Kunigaikščių Sviatopolk-Mirskių (tuo metu garsi Rusijos imperijos giminė, kilusi iš LDK) rankose pilis išliko iki II Pasaulinio karo.

Myras, kaip kiti LDK miesteliai, daugiakonfesis ir daugiakultūris, kadaise greta katalikų, stačiatikių ir unitų čia gyveno totoriai ir itin gausi žydų bendruomenė. Myras buvo tapęs svarbiu žydų religiniu ir kultūriniu centru, 1815-1939 m. jame veikė Myro Ješiva (aukštojo lavinimo tipo religinė (talmudo) mokykla nevedusiems vyriškiams). Iki šiol miestelyje yra išlikusios bent trys sinagogos.

XV a. pab. paveldėjimo keliu Myras atiteko Jurgiui Ivanovičiui Iljiničiui - jaunam, energingam ir sumaniam, sparčiai valstybinę karjerą dariusiam didikui. Jurijus Iljiničius greičiausiai buvo ir gana ambicingas, didelių užmojų vyras. Jis iškėlė sau neregėtą tikslą – pasistatyti šeimos mūrinę pilį-rezidenciją. Reikia atsiminti, kad iki XVI a. pradžios LDK mūrinės pilis statyti išgalėjo tik valdovai ar kunigaikščių kilmės giminės. Pirmosios

asmeninės didikų mūrinės pilys-rezidencijos pradedamos statyti pačioje XV-XVI a. sandūroje. Tokias statybas galėjo sau leisti tik itin turtingas, galingas ir įtakingas valstybės vyras. Kaip tik tokiu laiku pastatoma kita pilis – Goštautų pilis-rezidencija Geranainyse. Magnatai, didikai XV-XVI a. dažniausia statėsi sau įtvirtintus medinius dvarelius, pilaites. Tiksliai pilies statybų pradžios data, taip pat meistrų vardai nėra žinomi. Iljiničius buvo labai turtingas vyras, tačiau tokiems užmojams jo pinigų pritrūko. XVI a. 3 dešimtmečio šaltiniuose aptinkami įrašai apie itin dideles iš Vilniaus žydų Iljiničiaus pasiskolintas sumas. Tėvo įsiskolinimus statant pilį turėjo padengti jo keturi sūnūs.

XVI-XVII a. Myro pilies rekonstrukcijos

Pilies statyboje skiriami du etapai. Pirmojo statybos etapo metu (statyba vyksta Jurgio Iljiničiaus lėšomis ir sumanymu) pastatomas pagrindinis pilies pastatas - netaisyklingo kvadrato plano (kraštinės apie 60 m ilgio) su keturiais kampiniais bokštais ir vakarinėje sienoje galingiausiu įvažiuojamuoju bokštu–vartais. Kampiniai bokštai iš pirmo žvilgsnio visi vienodi, geriau išžiūrėjus savo dekoratyvinėmis detalėmis skiriasi. Literatūroje pilies tyrėjai penkis pilies bokštus poetiškai palygina su pilies statytojo Jurgio Iljiničiaus šeima – didysis įvažiuojamasis bokštas - tai pats Jurgis Iljiničius, o keturi kampiniai – tai keturi jo sūnūs. Įvažiuojamieji vartai orientuoti vakarų - LDK sostinės Vilniaus kryptimi. Pilies sienos buvo iki 13 m aukščio, 2,5 storio. Tyrimai rodo, kad prie pietinės ir rytinės sienos iš kiemo vidaus buvo planuojama pastatyti rezidentinio tipo pastatus, o prie šiaurinės – arsenalą. Deja, planas nebuvo realizuotas iki galo. Vakarinės ir šiaurinės sienos viršuje baigėsi galerijomis, skirtomis gynybai, šalia įvažiuojamųjų vartų įrengtos mašikulos. Pietinės ir rytinės sienos apačioje buvo įrengtos šaudymo angos patrankoms, o viršutinėse šių sienų dalyse buvo įrenginėjami dideli langai būsimiems rezidenciniams pastatams (jų fragmentai, vėliau užmūryti, matomi dabartinėse sienose). Bokštai siekė 25-27 m, 5 aukštų, apatinėse dalyse kvadrato plano, viršutiniame trečdalyje pereina į aštuoniabriaunį planą, sienų storis 3-1,5 m, sienų viduje įrengti sraigtiniai laiptai. Pagrindinis bokštas – įvažiuojamieji vartai buvo 6 aukštų, įvažiavimo anga buvo pridengiama pakeliamomis grotomis, po vartais įrengtas kalėjimas, virš vartų (antrame aukšte) – pilies koplyčia.

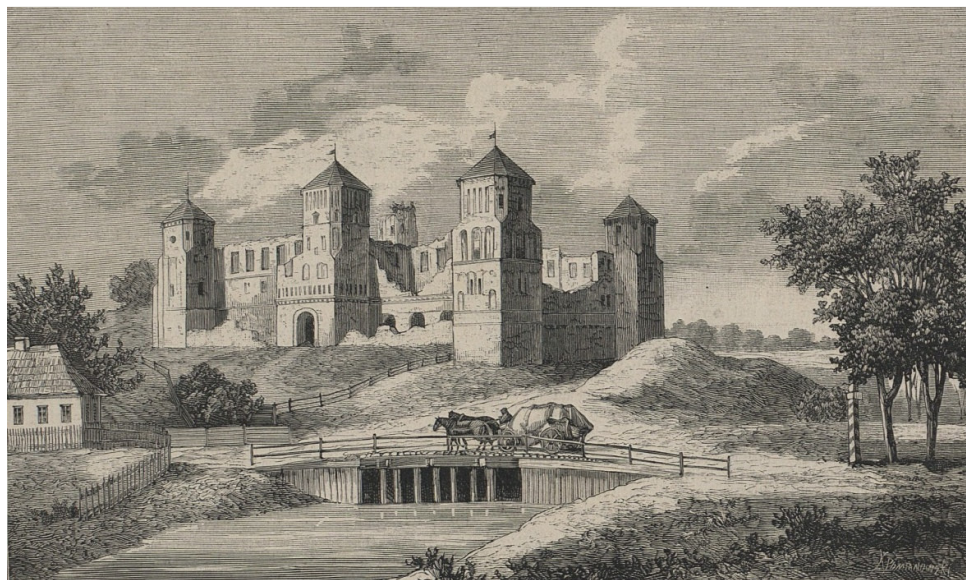
Pilis statyta gotikos stiliumi, pastatas monumentalus, vėlyvajai gotikai būdingų profilinių plytų pilyje beveik nėra, pilies sienos dekoruojamos skirtingu ritmu išdėstytomis skirtingo dydžio nišomis, jos tinkuotis ir baltintos. Restauratoriai nišose aptiko tapybinio dekoru fragmentus, dekoras geometrinių figūrų pobūdžio. Pilies gynybinė sistema papildyta fosomis – grioviais, kurie jungėsi su aplink pilį įrengta tvenkinių sistema. Tokiu būdu pilis stovėjo dirbtinai sukurtoje saloje.

Antrasis pilies statybos etapas jau siejamas su naujaisiais pilies šeimininkais Radvilomis. Pilį paveldėjo Jurgio Iljiničiaus vaikai Bresto vaivada Jurgis Ščesnavičius Iljiničius. 1568 m. iš bevaikio Jurgio Ščesnavičius Iljiničiaus Myras atiteko Radviloms – Mikalojui Kristupui Radvilai Našlaitėliui.

Radvila Našlaitėlis nusprendžia Myro pilį paversti itališko tipo užmiesčio rezidencija, tokia, kokių buvo matęs savo kelionėse po Europą, ir tokia, apie kokias rašė to meto architektūros traktatai, patarimai valdovams ir didikams. XVI a. pab. - XVII a. pradžioje Myro pilis rekonstruota renesanso stiliumi, kiemo viduje prie šiaurinės ir rytinės sienos pristatyti 3 aukštų rezidenciniai korpusai. Pilis iš trijų pusių (vakarų, šiaurės ir rytų) apsupama žemės pylimais ir bastionais, pietinę pusę saugo pilies tvėnkyns. Iš šiaurinės pusės įveistas reguliarus itališkas parkas, o rytinėje pusėje – palivarkas su daržais ir kitais ūkiniais pastatais pilies-rezidencijos poreikiams tenkinti. Rezidencinių pastatų pirmasis aukštas buvo skirtas daugiau ūkinės paskirties patalpoms (sandėliai, ginklų, trofėjų saugyklos); antras aukštas buvo skirtas tarnams, grafystės administracijai, čia buvo išdas; trečiasis aukštas – kunigaikščio gyvenamosios patalpos – salės, miegamieji, kabinetas, šeimos koplyčia. Iš kunigaikščio kambarių, per atnaujintas šiaurinės ir vakarinės sienos galerijas buvo galima pakliūti į vartų Šv. Kristoforo koplyčią. Koplyčios pavadinimas pasirenkamas neatsitiktinai (antrasis Mikalojaus Radvilos Našlaitėlio vardas buvo Kristupas). Virš koplyčios įrengtas laikrodis ir pakabinti varpai. Pilis buvo dekoruota renesanso stiliumi, rytiniai bokštai tinkuoti, langai įrėminti smiltainio apvadais (atgabentais iš Radviloms priklausiusio Šidloveco Lenkijoje), stogai dengti čerpėmis iš Karaliaučiaus, daug metalo detalių – vėjarodžiai, lietvamzdžiai. Vidaus patalpos buvo gausiai dekoruotos – grindys iš plytų, lentų, marmuro ir brangių medžio rūšių parketo, sienos dekoruotos tapyba, gobelenais ir tapybos darbais, patalpos apšildomos pečiais. Reguliarus išplanavimo parką, į kurį per bastioną vedė tiltas, supo liepų alėjos, gyvatvorės formuotos iš įvairių krūmų, o parko centre augo vaismedžiai (vyšnios, obelys), po jais įrengti suoleliai poilsiui. XVIII a. parke buvo įrengtos ir stiklu dengtos oranžerijos, kuriose augo egzotiški augalai vazonuose ir kubiluose, o vasarą augalai buvo išnešami į sodą. Pagal aprašymus čia augo apie 400 retų augalų: citrusai, figos, kiparisai, raudonmedis, lauro medis, itališkas riešutmedis ir daugybė kitų. Pusėje mylios nuo Myro (3 km) buvo įrengtas Žvėrynas – ta vieta iki šiol vadinama Žvėryno pavadinimu. Sakoma, kad iš to laiko yra išlikęs senas ažuolas, žymintis Žvėryno vietą.

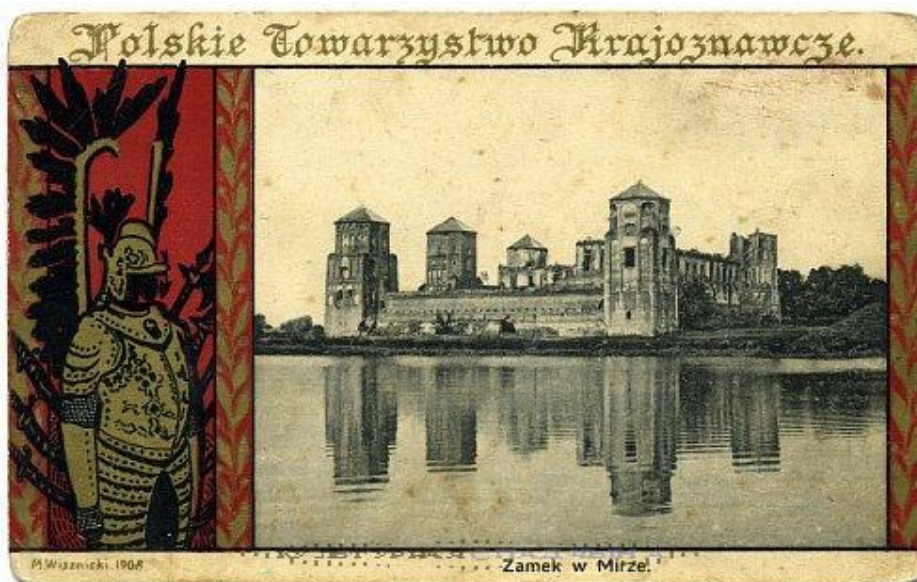
Dar XVI a. pabaigoje Radvilos Našlaitėlio laikais Myro miestelis buvo apsuptas gynybine siena – pylimu su mediniais įtvirtinimais ir ketveriais vartais – Vilniaus, Slonimo, Pilies ir Menovaja.

Pilis nukentėjo per švedų apgultis 1655 ir 1706 m., XVIII a. I pusėje atstatyta pašalinant dalį renesansinių detalių. XVIII a. pirmoje pusėje Myro pilis dar buvo aktyviai naudojama, tačiau XVIII a. pabaigoje Radvilos jai skyrė nedaug dėmesio. 1785 m. pilyje lankėsi Stanislovas Augustas Poniatovskis. Tvirtovė dar kartą smarkiai nukentėjo 1794 m. per sukilimą, kai rusų daliniai apsupo joje buvusį sukilėlių dalinį ir paėmė pilį šturmu; dar kartą pilis nukentėjo per Napoleono karus – 1812 m. liepos mėnesį čia susikovė prancūzų-lenkų dalinys su kazokų daliniu, o rusai traukdamiesi dalį pilies susprogdino. Pasitraukus rusams, joje įkūrė savo būstinę Vestfalijos karalius Jeronimas Bonapartas (Napoleono I brolis). Napoleonui traukiantis 1812 m. lapkritį prie Myro įvyko dar vienas mūšis, kuriame prancūzai buvo sumušti, o pilis sudeginta. Tuo pat metu Nesvyžiaus Radvilų giminės atšaką ištiko krizė. 1813 m., mirus kunigaikščiui Dominykui Radvilai, Myras atiteko jo dukrai Stefanijai, kuri ištekėjo už kunigaikščio Liudviko de Sain Wittgenšteino. Nuo to laiko keliasdešimt metų pilis buvo apleista. XIX a. II pusėje pradėti pirmi restauravimo darbai.

Myro pilis XIX a. II pusėje, aut. Kazimierz Pomianowski

Naujas etapas Myro pilies istorijoje siejamas su kunigaikščiais Sviatopolk-Mirskiais. 1895 m. Myrą nusipirko kunigaikščiai Sviatopolk-Mirskiai. Galbūt naujasis pilies savininkas kazokų kariuomenės atamanas Michailas Sviatopolk-Mirskis pilį ir vietovę pasirinko pirkti dėl gražaus sąskambio su savo pavarde. Mirskių giminė neturėjo nieko bendro su Miro miestu. Kurį laiką net buvo pasklidusios kalbos, kad naujasis pilies savininkas veda derybas dėl pilies plytų pardavimo, tačiau jos taip ir nepasitvirtino. Mirskiai čia apsistojo ilgesniam laikui, už pilies parko gilumoje pasistatė rūmus, už rūmų buvo pastatyta spirito varykla, kiti ūkiniai pastatai. Tarpukaryje kunigaikštis Michailas (pirmojo savininko sūnus) Sviatopolk-Mirskis ėmėsi atstatinėti pilį – pritaikyti gyvenamajai paskirčiai. Lenkų valdžia pilies atstatinėjimo darbus moraliai palaikė, Michailas vietos gyventojų buvo mėgstamas ir gerbiamas. Puoselėjant nepriklausomos Baltarusijos Respublikos planus, Michailui Sviatopolk-Mirskiui netgi buvo siūloma tapti valstybės prezidentu. II Pasaulinio karo metais net metus pilyje veikė getas, po to joje pradėjo glaustis žmonės, netekę pastogės. Kurį laiką čia žmonės gyveno ir po karo, paskutinis gyventojas pilį paliko 6-o dešimtmečio pradžioje.

Myro pilis XX a. pr. (atvirutė, 1908 m.)

Po II pasaulinio karo pilis buvo apleista ir toliau griuvo, 1969 m. įvykdyta dalinė konservacija, o nuo 1991 m. pradėta restauracija ir atstatomieji darbai. 2000 m. pilis įtraukta į UNESCO Pasaulinio paveldo sąrašus. Myro pilis, kaip ir Nesvyžiaus, tampa Baltarusijos valstybės reprezentaciniais objektais. Vyksta dideli rekonstrukcijos darbai, pritaikant ją ir valstybės reprezentacinėms reikmėms. Rekonstrukcija paveldosauginiu požiūriu kelia daug klausimų, pavyzdžiui, autento ir neautento ribos klausimas, požeminės automobilių stovėjimo aikštelės pilies pašonėje, naujos komunikacijos ir t.t.

Myro pilis šiandien

Šiandien greta pilies išliko pylimo fragmentai ir vienas iš žemės bastionų (šiaurės rytų pusėje). Pilis stovi prie išlikusio didelio tvenkinio, ant kurio kranto tebeželia XVII a. įveistas

25 ha parkas. Šalia tvenkinio parke stovi modernistinė *Sviatopolk–Mirskių stačiatikiška laidojimo koplyčia* (1904). Už parko yra išlikęs buvusio palivarko ūkiniu pastatų kompleksas, vandens malūnas, tvenkiniai.

Sviatopolk–Mirskių stačiatikiška laidojimo koplyčia (Глобус Беларусі)

Išlikęs buvusio palivarko ūkinis pastatas

Taip pat žr.:

- Мир // Глобус Беларусі (<http://www.globus.tut.by/mir/index.htm>)
- Мірскі замак // Radzima.org (http://www.radzima.org/pub/pomnik.php?lang=by&nazva_id=hrkammir01)
- Мірскі замак XVI-XVII стагоддзяў // Szlachta.org (http://szlachta.org/p01_by/mir01-05/mir01.html)
- Исторический проект Мир-Несвиж.com // <http://mir-nesvizh.com/>
- Мірскі замак // <http://www.data.minsk.by/history/mir/indexb.html>
- Мирский замок - архитектурная жемчужина Беларусі // Туризм в Беларусі (<http://belarus-travel.by/2008/08/15/mirskij-zamok-arxitekturnaya-zhemchuzhina-belarusi/>)